

IX.

Bányászat a Tátrában.

Weber Samutól.

1. Történeti adatok.

A Központi-Kárpátokban 1143 óta bányászattal németek foglalkoztak, kik Géza király kiskorúsága alatt ennek anyja, Ilona, által lettek behíva, egy részök Szepesmegyében telepedvén le. 1209 körül II. András király felesége, Gertrud, tanácsára szintén németeket hívott be és rokonának, szakálos Henriknek, a szepesi erdőket adományozta kiirtás végett és pedig részint a határok ellenséges betörések ellen való védelme, részint érczek készítése czéljából, mely utóbbiak már a Scyrusok *) által nyerettek és az egész kárpáti heglánczon feltalálhatók valának ²⁾.

A Mongolok betörése után IV. Béla király úgy akart elhagyatott országán segíteni, hogy 1242-ben Némethonból tevékeny embereket hívott be, kik bányászattal foglalkoztak és mint szepesi lakosok a többi

---

1) A Scyrusok már 451-ben Attila fegyvertársai voltak és Procopius C. szerint a gót nemzetiséghez tartozván, a Dunától nyugatra, Plinius szerint azonban egészen a Visztuláig terjedett ki lakhelyök.

2) Bárdossy, supplementum analectorum terrae scepusionsis P. I. saec. XIII. p. 9: „Quod cum Andreas Hungariae rex, ad consilium Consortis suae Gertrudis, plures Almanos in Hungariam accersisset, et cum illis Hungarorum castra et munitiones (Austriae et Meraniae seu Tyroli confines) expugnaret, (addere poterat: silvas terrae scepusionsis, quas Hungari arcendarum hostilium invasionum, partim vero metallorum, quae Scyri, e cavernis montium beneficio ignis lucrabantur, parandorum causa, per totam Carpathorum seriem late diffusas, conservari voluerunt, Henrico Barbato, affini suo, exstirpandas cederet.)

közt a halászat, vadászat, erdők kiirtása és az utóbbiaknak szántóföldekké átváltoztatására, nem különben a bányászatra V. István király részéről 1271-ben következő kiváltságot nyertek: Végtére megengedjük nekik, hogy a hegyekben ásványokat és érczetek felkeressenek, a feltaláltakat elvihessék és saját hasznukra fordítsák — a mi jogaink sérelme nélkül¹⁾.

Zsigmond király alatt 1412 körül a bányászat szép virágzásnak indult.

Hollós Mátyás (1458—1490) Magyarország királya, aranykeresés céljából a Krivánon kezdte meg a bányászatot, de nem sokára fel kellett hagynia a vállalattal, mert igen drágának mutatkozott, miután az aknához 2050 méternyi magasságba szamarakon kellett felvinni a szükségleteket.

II. Miksa király (1564—1576) alatt sem vezetett kellő sikerhez a Krivánon való bányászat, épen azért a Szmrecsányi családnak ajándékozta az ottani bányákat, melyekben később a Prokopovith-család, Kiszely és Demko urak kísérelték meg szerencséjüket, de minden siker nélkül.

A híres természetbúvár, Frölich, 1644-ben kiemelte, hogy a szepesi hegyekből vasat és aczelt nyernek²⁾.

Bél Mátyás történetében az 1723-ik évről szintén nem hallgatta el a Kárpátok érceit és ásványait. Emlékeztet az arany- és ezüst-bányákra, melyek a leibitzi erdőkben és a magurai hegyekben találtnak s azon nézetnek ad kifejezést, hogy a Kárpátokban sok nemes követ lehet találni³⁾.

1754-ben az ottani vaskő következtében Zakopán és még később Javorinán vasgyárak állítottak fel.

1) U. o. 115: Postremo ipsis petentibus hanc concessimus gratiam: quaerendi mineras et metalla in montanis, inventa tollere, et suis usibus applicare, salvo jure nostro, dedimus potestatem.

2) Bibliotheca, seu Cynosura Peregrinantium, hoc est Viatorum etc. 1644, p. 126: „Ferrum et Chalybem protrudunt montes... Scepusii.

3) Hungariae antiquae et novae Prodrómus p. 78: „Taceo Auri et Argenti fodinas, quae priscis temporibus passim in montibus nostris celebrabantur, et jam quoque colli possint, maxime in Leibitziensium silvis, atque montibus Magurensibus.... Peculiariora essent, quae Carpathus suppeditaret, si reperirentur, quibus ea curae forent, puta: Aurum obryzum, lapides pretiosi, Adamantes, Smaragdi, Saphyri, Rubini, Granatelli, reliqua.

II. József alatt 1784-ben a kriváni bányák a kormány által kis időre, de nagy áldozatokkal, újra helyreállították. A még 30 év előtt itt folytatott kísérletek szintén nem vezettek a kívánt sikerhez.

II. Ferencz király alatt 1810 és 11-ben az egész osztrák-magyar monarchiában és így a Tátra-hegységben is volt az érczkeresés megindítva, de minden tartósabb siker nélkül.

A Kóscieliskovölgy déli részében még e században a Leopold-aknában ezüst-érczet ástak ¹⁾

A legújabb időben azonban, t. i. 1873-ban a Tomanowa polska éjszaknyugati lejtőjén a gránitban vasas szén (Graphit) találatott. Ez ásvány minőségét kitűnőnek mondják.

Sydow ²⁾ több ily történeti adat elősoralása után az okok után fürkésztvén, melyek a kárpáti bányászat lendületét megakadályozták, következő nézetben állapodik meg: „a legfőbb okok, melyeknél fogva a bányászat a Központi-Kárpátokban hasznót nem hajt, azon körülményben keresendők, hogy az érczmenetek, ha dúsaknak is mutatkoznak, hamar kiásatnak és az egész munka oly magas hegyekben hajtandó végre, hol a fáradságok, veszélyek és költségek felette nagyok“.

Ezen nézetet ma is osztják a szakemberek.

2. Felfedezett fémek és érczek.

1. Arany a Nagy- és Kis-Kriván csillámszirtjében, hol azonban a rétegek, melyek quarztömegben találatnak, hamar kivágnak; a Tomanova, Rohács és Styt hátulso jégvölgyeinek gránitjában; tiszta állapotban a Felkai-völgyben és a Hinczkó-tónál; az aranyhomok a veres föld egy erében a Kerek-tó (Pflock-See — Kolove) közelében ³⁾.

2. Ezüst a Fekete- és Zöld-tó közötti főgerincz gránitjában, a Kerek-, Javorove- (Varangyos-tó), a Halas-tó a Barát hegycúcsa mellett és a Kriván csillámszirtjeiben ⁴⁾.

¹⁾ Kolbenheyer: Die Hohe Tatra 1876, 14.

²⁾ Die Beskiden und Centralkarpathen 1833. 153.

³⁾ Genersich: „Neue Beiträge zur Topographie und Statistik des Königreiches Ungarn 1807“ című munkában: 113, 191, 192, 195, 213, 224, 246. l. Buchholz: „Ungarisches Magazin III.“ 30, 31, 33. Windisch: „Geographie des Königreichs Ungarn, Pressburg 1780“ Th. I. 177.

⁴⁾ Genersich u. o. 159, 165, 220, 224. Buchholz u. o. 25, 31.

3. Dárdany (Antimonium) ezüstöt és aranyat tartalmazva a Kriván csillámszirtjében; tiszta állapotban a Halas-tónál fordul elő a Barát hegycsúcsa közelében feltalálható gránitban, hol azelőtt akna létezett ¹⁾.

4. Ólom a Fekete- és Zöld-tó közötti hegyerincz gránitjában, a Kerek-tó közelében és a Barát hegycsúcsában a nagy Halas-tó mellett ²⁾.

5. Czinnober a felső Felkai-völgy gránitkövében közel a Lengyel-nyereghez s a Menguszfalvi-völgyben ³⁾.

6. Különféle vasércz a gránitban a Veres-tó mellett, a Kerek-tó melletti főgerinczben, a Morgás (Ratzenberg) álgránit-kövében, a Świstówka mészkövében, a Kościelisko és Zakopane vasrétegeiben, a Kiálló (Stösschen), Zsdjár és a bélai korcsma vidékén ⁴⁾.

7. Rézércz a Nyereg (Kopa-hágó), a Zöld-tó mellett, a Kis- és Nagytárpataki-völgyben, a Zöld- és Fekete-tó közötti főgerinczen, a Morgáson, a Kamenistában s a Tycha-völgyben ⁵⁾.

Megjegyzendő, hogy e helyek csak példaképen hozattak fel és hogy még ezeken kívül is a K.-Kárpátok számtalan helyein található a nevezett érczek. Egybeállításukat Genersich fáradozatlanlásának és tudományának köszönhetjük, kinek ezen érdemét Bredetzky Samu is idézett művének előszavában elismeri s kit én is saját tapasztalásaimon kívül a következőkben forrásul használtam.

3. Tényleges bányászat.

Az emberben mindig élt a titokszerűség megfejtetésének vágya. Ezen vágy lelkesíté s tevé lankadatlanokká a középkor alchymistáit, kik századokon át fáradoztak azon, hogy a közönséges fémek vegyülekéből a boldogító aranyat vagy ezüstöt gyártsák. Ugyanezen vágyódás a titokzatos után és ennek kimagyarázhatása csalogatá a mi embereinket is a Kárpátok rejtélyes

¹⁾ Genersich u. o. 222, 232. Buchholz u. o. 25, 31. Windisch u. o. 177.

²⁾ Genersich u. o. 159, 192. Buchholz u. o. 33.

³⁾ Genersich u. o. 207, 212. Buchholz u. o. 30, 31. IV. 41. Windisch u. o. 74.

⁴⁾ Genersich u. o. 85, 86, 92, 94, 96, 106, 118, 169, 189; Buchholz u. o. IV. 37, 38, 40.

⁵⁾ Genersich u. o. 118, 142, 159, 176, 187, 202, 225; Buchholz u. o. IV. 39.

völgyeibe és szikláira, hol minden fel-felcsillámló kő új meg új reménysugárt derített lelkeikre, azzal kecsegtetve őket, hogy már igazán ráakadtak a szín-arany állományára. E reményt még azon körülmény is táplálta bennök, hogy az eszközölt vegyelemzés folytán nem egy nemes fémet nyertek, rendesen azonban oly kis mértékben, hogy a csekély eredmény csak nagyobb kincsek áhitozására feszíté kincsek után sovárgó keblöket. Így történt, hogy sok kárpáti kincseső nem kímélt sem időt, sem pénzt, annál kevésbé fáradságot, hogy a képzeletének megfelelő nemes fémekre találhasson. Hasztalan mondá egykor Ovid: „Effodiuntur opes, irritamenta malorum“, — ásatnak a kincsek, holott azok csak a rosznak felköltői. Az intő szóra mitsem adván, a fiú az apja hagyománya értelmében el-elzarándokolt titkon a Kárpátok hegyeibe, hol szerencséjét talán egy esetben sem, de leggyakrabban iszonyú végzetét találta.

Kezdjük azonban vizsgálatunkat mindjárt a Bélai-mészahavasokkal. A Sarpanyecz nevű kocsma mellett elmenve a Kotlin nevű völgybe jövünk, honnan nyugat felé az erdőbe fordulva félóra elteltével a W a s s e r s c h l i c h t mélyedésébe érkezünk. Itt létezett még nem rég egy akna, melyből ólomércz ásatott. A szabályos akna fatámaszaival 1877-ik évi július hó 30-ig volt látható, mely napon záporoső betemette, — alkalmasint örök időkre. Az egész kies vidék azonban P o c h w e r k (zúzó mű) nevéen maig is ismeretes, mivel itt a bányászat céljainak megfelelőleg zúzó művek állottak.

Innen feljebb hágván, a Nesselblössére jövünk, honnan a D r e c h s l e r h ä u s c h e n nevű, meglepően érdekes völgyben folytatjuk utunkat, hol már április-hóban fent a sziklahasadékokban a kellemes illatú czifra kankalin virágja mosolyog, míg lent még sűrű hómezők terülnek el¹⁾. E furcsán hangzó név szintén a bányászati üzletből kölcsönözte eredetét. Ugyanis D r e c h s l e r nevű rokuszi ember e völgyben szokott volt ásni érczekre, miután pedig azok hazavitele sok időbe és fáradságba került, kis házikót (Häuschen) épített itt, melyben az olvasztási munkát végezte, miből aztán a mai napig is divó elnevezése, D r e c h s l e r h ä u s c h e n, származott. Innen a V e r e s - a g y a g r a

¹⁾ F u c h s: Die Central-Karpathen 1863, 265.

emelkedünk fel, melynek nyugati oldalán a Kiálló (Stösschen) 1513·5 méternyi magasságban nyúlik fel. E hegy éjszaki oldalán 1760-ban Rauter, késmárki kapitány, több részvényessel együtt aczél-előállítás czéljából zúzó művet épített. Egy olvasztó kemecze is szórta üszkeit. Az olvasztó és a többi munkások lakásai és viruló kertjei sem hiányoztak. Nehány év után azonban megbukott a vállalat. Genersich még 1805-ben látta a csatornákat, melyekben a víz a zúzó malomra vezetett. Rauter azonban lelkileg és testileg megtörve siratta vesztett szerencséjét Szepesváralján az irgalmas barátoknál, hol meg is halt, vállalatán beteljesülvén a költő szava ¹⁾:

Így múlik el a világnak
Minden gyönyörűsége,
Így minden tündér nagyságnak
Veszendő dicsősége!

A Kiállótól a Mészárszék 2016 m. magasságú hegygerinczére megyünk fel, melyről Buchholz azt írja, hogy ő 1751-ben egy ottani kősziklában aknát fedezett fel, mely 8 ölnyre benyúlt és melyben oly sajtósárga sárga agyagra talált, melynek vaskinövésein itt—ott arany mutatkozott. Mily sikerrel folyt itt a munka, arról hallgat Buchholz, valószínűleg itt sem akart napfényre kerülni a kecsegtető arany remélt bősége. Én e vidékre való kirándulásom alkalmával ez aknának nyomát sem találhattam, bármennyire is kerestem azt.

A Mészárszék eddig említett gerinczéhez csatlakozik azon hegycsoportozat, mely az 1758·1 méternyi Nyereg-ben (Kopahágó) azon völgyet képezi, mely Rézaknaknak nevezetik és pedig azért, mivel itt valószínű és sok ideig fenntartott rézaknak léteztek. Az egyik a völgy bejáratán, az u. n. Schächtegrat oldalán, még most is világosan látható.

Innen könnyen elérhetni a 1818 m. magas Durándi-hegyet (Durlberg) is, mely szintén nevezetes bányászati tekintetben. Egy ismeretes elbeszélés szerint ugyanis azon szökevények, kik a 17-ik század vége felé protestáns vallásuk miatt üldöztek, e hegyen kerestek és találtak menedéket. Valamint egykor Brenz János, prot. lelkész, ki V. Károly üldöző katonái elől Stuttgartban nagy rakás tüzelő fa mögé bújva, ott az

¹⁾ Berzsenyi Dániel versei 124.

éhhaltól egy közelében véletlenül minden nap egy-egy tojást tojó tyúk által mentetett meg: hasonlólag a mi szökevényeink is mentve lőnek elhagyatottságukban. A szükség őket is kezdé gyötreni, de mint tudjuk, a szükség találékonyvá teszi az embert és bennök is a gondviselésszerű ötlet támadt, hogy érczkereséshez fogtak, melyet oly nagy mennyiségben voltak szerencsések találni, hogy abból kitűnő szépségű fehér kanalakat és egyéb evőszereket készítettek. Ezen evőszközökre egy lugast vertek ki jeléül annak, hogy készítői a szabad természetben voltak kénytelenek időzni. Tény, hogy még Genersich kortársai arról tanúskodtak, mikép ezen bányát jó állapotban látták.

Az érczkeresők egyik csábító, vonzó pontja kétségkívül a Zöld-tó vidéke, különösen a Rézpad volt. Ezen sziklás meredély 200 méternyire emelkedik a Zöld-tó (1538 m.) felett és Asbóth János¹⁾ szerint sokféle bányászati kísérletnek volt kitéve. „Van“ — így ír Asbóth — „Késmárkon egy becsületos polgárcsalád, melynek tagjai tudtommal mind czipészek. Ezen család több nemzedék óta évenként július, augusztus és szeptember nyári havaiban meglátogatja a Rézpadot azon reményben, hogy a napon fekvő réz eltakarítása után nemes érczekre fog akadni. A fáradság és veszély rendkívüli, melylyel Fábry-ék az érczet a Rézpadról lehozzák. Lent a Zöld-tónál évenként törpe fenyű-ágakból kunyhót építenek, melyben az éjszakát töltik, a viharokban oltalmat keresnek és a gyűjtött érczet tartogatják. Kedvező időjárásakor eledellel ellátva több napra vándorolnak a Zöld-tóhoz. Reggeli szürkületkor már a hóval telt sziklabarázdán — az ú. n. Német-létrán — kúsznak felfelé, és ily módon egész 3 óra igényeltetik a Rézpadhoz való jutásig. Itt aztán csupasz kősziklaktól és a legmagasabb csúcsoktól körülzárva, hó és kőtörmelék halmazain keresztül egyengetik útjokat a rézbányához, mely minden télen újra meg újra elfedetik, és csak azután foghatnak hozzá az érczásáshoz szerszámaikkal, melyeket aztán egész nyárra ott hagynak. A munka közben gyakran hideg ködök és felhőktől körülvéve, zivatartól lepetnek meg. A munkából délutánonként szoktak visszatérni újra a veszélyes szikla-

¹⁾ Johann Asbóth, Professor der Philosophie und Physik in Keszmark: „Topographische, mineralogische Beschreibung des Felsenkessels am grünen See“ I. Bd. der „Beiträge zur Topographie des Königreichs Ungarn von Samuel Bredetzky 1805.

falra, de már akkor éreztél telt tarisznyával vállukon. Ez ércz itt rendesen rézkovand. Egy másik szomszédos sziklamélyedésben a gránit syenitporphyrt tartalmaz, melyből Fábry Jakab aranyat és ezüstöt nyert. „Én magam — végzi Asbóth elbeszélését — 1799-ben láttam egy arany-ezüst darabot, melyet ezen érzkereső 10 fontnyi nevezett minőségű ásványból olvasztott“. Hogy egy bélai Lang nevű család szintén e vidéken keresett érczeket és otthon a pinczében titokteljesen olvasztott, azt már más helyütt említettem ¹⁾. A Fábry-család fáradságáról, a 7000 lábnyi magasságban végbevitt életveszélyes érzkeresésről Fuchs is megemlékezik ²⁾. Ezen fáradságok azon nehéz munkára emlékeztetnek, melylyel a rómaiak a vasat készítették. Ezt t. i. Spanyolország szolgáltatta, csakhogy a vastermelés a vaskőben gazdag hegyeken nagyon sok bajjal járt; négyöt fegyverkovács ásót, fejszét és fűvót vitt magával a hegyek közé, itt kifeszegettek néhány mázsára való vaskövet, magok égették hozzá a szenet és munkájukat bevégezvén, vállukon vagy öszvéren vitték haza egy-két heti munkájuk eredményét ³⁾.

A ki e vidéket ismeri, tudja, hogy itt a P a p i r u s - v ö l g y is húzódik, mely P a p i r u s tól kölesönözte nevét, ki mint a hegység barátja e helyen sötét éjszaka s hózivatar által meglepetve, a szikláról lecsúszott s a szédítő mélységben lelte halálát. Ezen P a p i r u s - v ö l g y ércze Ó-víz (Alt-Wasser) nevű bányahelységben vizsgáltatván, azon eredményre vezetett, hogy egy mázsányi tömeg 18 font ólmot, 1 font rezet és 1 lat ezüstöt adott.

Az 1395 m. Késmárki-kosár felé fordúlván, a M o r g á s t pillantjuk meg. Ezen hegy oldalán is volt egy bánya, melynek részvénytársulata azonban nem ok nélkül neveztetett szegénynek, mert csakugyan kevés haszonnal folyt az üzlete. A bánya „kamrácska“ nevét viselte. A réz a gránitkőben elszórtan fordult elő. Az olvasztásnál 1 mázsányi érczből 6 font rezet és kevés ezüstöt nyertek.

Mineralógiai tekintetben nevezetes, hogy a K i s t a r p a t a k i - v ö l g y b e n ugyan azon részérczek fordulnak elő, melyeket a Zöld-tó mellett találtunk. A

¹⁾ Magyarországi Kárpátégylet évkönyve II. évfolyam 1875, 289.

²⁾ Die Centralkarpathen 1835, 257.

³⁾ Házi ipar Lapja 1877. 18. sz.

„Kőtől“ jobbra felfelé Genersich tanúbizonysága szerint egy részvénytársulat rézagnát tartott fenn. A híres angol utazó, Townson, e helyen csakugyan aranykeresőkkel (Gold-hunters) találkozott. Hogy itt a vízesés bal odalán még 30 évvel ezelőtt egy akna létezett, melyből aranyérczet¹⁾ ástak, azt Kolbenheyer is állítja.²⁾

E helyütt megemlítendőnek tartom azon mondát, mely szerint e tájon egy Varangyos-tó (Krotensee) léteznék, hol „Ezer és egy éj“ mesés kincsei volnának feltalálhatók. Ezen monda és az ebben való hiedelem nemzedékről nemzedékre egy irat által tápláltatott³⁾ Ezen irat szerzője a Kerek-tó reteszeire vezeti fel az utast; majd nem minden lépésen a sziklába vágott jegyeket lát, melyekről megbízható emberek is állítják, hogy látták. Ezenfelül a Hétretesz-hegyre is figyelmeztünk s azon kis rétecskére, melyről keletre egy sziklakapu mély völgybe vezet. Azon rétről mély sziklahasadék vehető észre, hol 3 vízesés van, melyet a nap felkeltekor megvilágít. Három kőszikla-torony is emelkedik egymás felett, melyek középsője baráthoz (Mönch) hasonlít. Ezen utóbbi sziklában lyukak vannak, melyek csak úgy érhetők el, ha a vízesésen át ugrunk. Ezen lyukak vezetnek a sok, fényes kincs tárházába.

Buchholzon kívül a későbbi írók közül egy sem említi a Varangyos-tavat. Kolbenheyer⁴⁾ útal ugyan erre a tóra, de nevét nem említi. Hradszky⁵⁾ csak Buchholzra hivatkozik e tónál. Tény az, hogy a kérdéses tó 1887.3 m. a Javorinka fennvölgyében a Jégvölgyicsúcs éjszak-nyugati lejtője alatt létezik⁶⁾ s mai napig is Varangyos-tónak (Krotensee) neveztetik, valamint hogy elrejtett nagy kincseiről szóló ezen monda jelenben is foglalkodtat s bűvös varázsszal csalogat magához nem egy utast. Valahányszor a kincskeresők a Va-

¹⁾ 1858-ban az Ót-tóhoz kirándulván, ezen körülbelől 2000 m. magasságban létező tárnát is megnéztem, melyben malachitott ugyan, de aranyat nem leltem.

²⁾ Die Hohe Tatra 1876, 14.

A szerk.

³⁾ Wahrhaftige und gründliche Beschreibung zu den 3 Thürmen und zum Kroten-See, welches auf dem Schneegebirge in der Grafschaft Zips, über dem Kaisersmarker Hottert ist.

⁴⁾ Die Hohe Tatra 1876, 108.

⁵⁾ Magyarországi Kárpát-egylet III. évkönyve 1876, 93.

⁶⁾ VI. évkönyv 1877, 236.

rangyos-tóhoz kirándultak és még ma is kirándúlnak, mindannyiszor halálíg fáradt testtel, meghiúsult remény-nyel térnek haza, bár mennyire is alkudoztak a bányászellellemmel:

Bányászellellem, sátán kincs királya,

Mit ádsz értem?

Mennyit adsz, ha szívemet te néked

Eligérem?

Alkudjunk meg, jöszte, bányászellellem,

Most az egyszer volt lejönni kedvem,

Vagy látsz többé vagy soha! ¹⁾

A zord Nagy-Tarpatokban, balra a törpe fenyő vidéke felett, egy réz-lazur-réteg találtatott, valamivel feljebb pedig szép fehér quarzban réz fordult elő.

A Felkai-vögyet is meglátogatták érczkeresők. Különösen a felkai bíró, Grimm György, tett itten több kísérletet. Ugyan is a völgy legfelsőbb részén ²⁾ cinóbert ásott, de a bányászok által megcsalotván, felhagyott az üzlettel.

A Koncsisza 2536 m. magas csúcsáról egy 4 m. vízesés zuhan le, s épen ezen vízesés közelében szintén létezett egy bánya arany-quarzzal, mely törpe fenyűktől volt körülvéve és Arany- vagy Batizfalvi-lyuknak neveztetett.

A Bástyáról (2398 m.) három hegyzug húzódik le: a Kameni zsleb, Siroki zsleb és Satanski zsleb. Az utóbbiban tiszta fehér kőzet közepén aranyeret fedeztek fel, melyhez azonban csak úgy lehetett hozzáférni, ha az örökös hó és jég áttöretett. Gyakran a hó itt vérveresre volt festve azon cinóbertől, melyet az eső a magas szikláról lemosott. A hozzáférhetés azonban igen veszélyes a szüntelenül lehulló kődarabok miatt.

A Kriván bányáiról egy szemtanú, Czirbesz, iglói ev. lelkész, következőket tud elbeszélni ³⁾. Ő 1773-ban aug. hó 3-án e bányák több részvényesei társaságában kirándult a Kriván hegyére. Az út mindjárt

¹⁾ Petőfi: Bányában.

²⁾ A cinóbér-ér látható még most is a Hosszú-tó felett a Gerlachfalvi-csúcs alatt, de 2000 m. meghaladó magasságban.

A szerk.

³⁾ Wiener Anzeigen III. Jahrg. 398. 404 ..

Vázsecz falujától kezdve emelkedik és mindig meredekebbé lesz. A völgyek még a törpe fenyű vidékén eléggé kellemesek, de feljebb minden zord s borzadalmas. Négy óra múlva megerkezünk a bányához, melyben az említettekén kívül Paltzmann Márton tett utóljára kísérleteket. Ő új zúzó gépet építtetett a Pavlova mellett ¹⁾ A részvénytársulat azonban daczára minden erőltetéseknek nagy kárt szenvedett. A nyert arany a költségek harmadrészét sem térítette meg. A tűzpróbában 1 mázsában 3—5, a vízpróbában csak 1 lat arany találtatott. Eleinte igen gazdag az ércz, későbbben ritkúl aranytartalma, míg utóljára egészen megszűnik. A kő, melyben az arany előfordúl, feketés, néha sárga és fehér, igen kemény quarz. Az arany részint pusztá szemmel is látható, részint a legfinomabb részecskékben rejtőzöttén csak ügygyel-bajjal vehető észre. E bánya Magyarországon a legmagasabb.

Egy másik szemtanú Fornet József ²⁾, csorbai ev. lelkész, a megejtett próbák után oda nyilatkozik, hogy ő színaranyat nyert ugyan, de ez a költségek ⁵/₁₈-ad részét sem fedezte.

A Krivánon nyert dárdány felől Bél a legjobb véleményben van. ³⁾ Az akna, melyből ezen ásvány nyertett, a Kriván csúcsa táján volt és Terézia-tárnának neveztetett.

* * *

Ha végig tekintünk a tátrai bányászaton, azt látjuk, hogy az sok helyütt nagy fáradsággal, veszélylyel és költséggel vala összekötte. Az érczkeresők, kiknek szíve édes reménytől vala kecsegtetve, új meg új lelkesedéssel voltak eltelve, hozzáláttak a csábító érczkereséshez, a siker azonban mindeddig nem felelt meg sem az ábrándozók képzeletének, sem a szakértő kutatók várakozásának. Itt is teljesedett a költő szava: ⁴⁾

¹⁾ Nad Paplova 1829 m.

²⁾ Wiener Anzeigen II, 353.

³⁾ Bél, Not. Nov. Hung. II. 541. Est praterrea praestantissimum Antimonium in utroque Vazecensi et Wichodnensi montis Krivan latere . . .

⁴⁾ Kölcsey: Remény és emlékezet.

Kéklő lepelben messze jár
Előtted a remény,
Magához int, de meg se vár,
Tovább tovább lengvén,
S' míg lepkeszárnyát kergeted,
Lezúg hiában életed
S' állasz pályád szélén.
